

DANSK FAG- BEVÆGELSE I BLOKOP- DELINGENS TEGN

Kold krig i den internationale fagbevægelse, 1945-1949

Af Dino Knudsen

Efter Anden Verdenskrig blev der udløst en magtkamp om den internationale fagbevægelse, idet bevægelsen ydede stor indflydelse på genopbygningen og udformningen af det nye Europa. At danske og amerikanske topfolk i fagbevægelsen i perioden knyttede tætte bånd skulle vise sig at få afgørende betydning for den hjemlige fagbevægelses tilhørsforhold under Den Kolde Krig.

Dansk fagbevægelse har altid haft et internationalistisk islæt. Bevægelsen har siden sin fødsel fået impulser fra arbejdernes økonomiske og politiske kampe i andre lande og ladet sig inspirere af sine udenlandske kampfællers erfaringer. Man har historisk haft tætte bånd til den tyske og skandinaviske arbejderbevægelse. Og efter at den internationale arbejderbevægelse blev splittet i en socialdemokratisk og kommunistisk orienteret del, kom sidstnævnte under indflydelse af Sovjetunionen. Efter Anden Verdenskrigs afslutning trådte der imidlertid nogle helt nye aktører ind på arenaen for den internationale faglige kamp: Amerika og den amerikanske fagbevægelse.

Både i regerings- og fagforeningskredse i USA tillagde man den europæiske arbejderbevægelse stor betydning. I et cirkulære til diplomater og konsulater skrev *State Department* allerede i januar 1945 at fagbevægelsen i de europæiske lande udøvede ”direkte indflydelse af voksende betydning på politikker og programmer.” Med fulgte instrukser til de amerikanske ambassader om at rapportere om alt hvad der rørte sig i bevægelsen.¹ Så snart krigen var overstået gjaldt det om at gøre europæisk fagbevægelse til en medspiller i genopbygningen af det krigshærgede kontinent.

Spørgsmålet skulle vise sig at blive et stadig mere akut anliggende i takt med at den gryende konflikt mellem de nye stormagter udviklede sig til såkaldt kold krig. På tværs af de meget forskellige ideologier der herskede i Washington og Moskva, var der begge steder en vis overensstemmelse i vurderingen af at indflydelse på europæisk arbejderbevægelse var meget betydningsfuldt for indretningen og udformningen af et nyt Europa – og dermed efterkrigstidens internationale orden. En magtkamp om indflydelse på og kontrol med bevægelsen brød snart ud i lys lue.

I efteråret 1945 havde arbejdere verden over ellers vejret nyt håb da WFTU (World Federation of Trade Unions), på dansk DfV (Det faglige Verdensforbund), blev dannet. Si-

den Første Verdenskrig og Oktoberrevolutionen i Rusland havde den internationale arbejderbevægelse været splittet, både politisk og fagligt. På trods af kommunisternes opfordring til en alliance med socialdemokraterne og tilvejebringelsen af en folkefront i anden halvdel af 1930'erne, var det ikke lykkedes at forene bevægelsen, endside afværge truslen fra fascismen eller forhindre en ny verdenskrig. Krigen havde imidlertid omkalfatret den sociale og politiske orden og bragt tidligere modstandere i arbejderbevægelsen sammen, i koncentrationslejrene, i eksilet og i modstandsbevægelserne. Under indtryk af de allieredes samarbejde under krigen og efterkrigstidens forsøg på at forene de socialdemokratiske og kommunistiske partier i mange lande, proklamerede det nye verdensforbund faglig enhed. Nu skulle man enes på tværs af ideologiske og nationale skel.

Forventningerne til DfV var store blandt de forarmede og krigstrætte arbejdermasser. Der var endda dem der havde forhåbninger om at den nye faglige internationale skulle optages som medlem af FN. På DfV's konstitueringskongres i september-oktober 1945 forsamledes repræsentanter for 70 millioner arbejdere i 65 lande. Blandt grundlæggerne af den nystiftede organisation var en lang række landsorganisationer, såsom britiske TUC (The Trades Union Congress), AUCCTU (The All Union Central Council of Trade Unions) fra Sovjetunionen og CIO (Congress of Industrial Organizations) fra USA. DfV var unik. Den tidligere såkaldte Amsterdam-internationale, en faglig internationale der var blevet slået i stykker under verdenskrigen, havde først og fremmest organiseret de europæiske landsorganisationer. Nu havde man en faglig verdensinternationale af gavn, ikke blot af navn. Eneste malurt i bægeret var at den anden amerikanske landsorganisation AFL (American Federation of Labor) holdt sig udenfor.

Dansk fagbevægelse deltog i stiftelsen af den nye faglige internationale. Forinden havde man på et møde d. 15. juli med de nordiske broderforbund i København udtalt at man fra dansk side anså det for rigtigt at forsøge at

forene både russere og amerikanere.² Efter stiftelsen af organisationen kunne Arbejderen, De samvirkende Fagforbunds (DsF's) 14-dages "meddelelsesblad", redigeret af formand Eiler Jensen, konstatere at man før krigen altid havde savnet de sovjetiske arbejdere i den såkaldte Amsterdam-internationale.³

Ikke desto mindre kunne dansk fagbevægelse ikke undrage sig at blive involveret i magtkampen i den internationale fagbevægelse de kommende år. I det følgende skal jeg undersøge nærmere hvorledes dansk fagbevægelse blev trukket ind i konflikten, hvordan den forholdt sig og hvilke konsekvenser det fik for bevægelsen. Undersøgelsen vil dække årene 1945-1949. Særligt vil jeg rette fokus på betydningen af kontakten mellem dansk fagbevægelse og amerikanerne, som skulle vise sig at få stor indflydelse på begivenhedernes gang. Af den grund er det følgende ikke kun at betragte som et bidrag til belysningen af dansk fagbevægelses historie i perioden efter krigen, men også et bidrag til et indblik i amerikansk fagbevægelses historie. Således håber jeg at komme rundt om relevante omstændigheder, bevæggrunde og motiver på begge sider af Atlanten.

I den forbindelse trænger nogle præciseringer sig imidlertid på. "Amerikanerne" er et bredt og upræcist begreb, men dækker her over at dansk fagbevægelse udviklede en dobbelt-relation: En relation med amerikanske myndigheder på den ene side og amerikansk fagbevægelse på den anden. Skellet giver i og for sig kun mening i den udstrækning at den amerikanske stat og fagbevægelse virkelig var to singulære størrelser. Det var imidlertid tilfældet selvom adskillelsen mellem staten og toppen af bevægelsen ikke var så skarp og definitiv som den amerikanske fagbevægelses ledere yndede at foregive.

"Dansk fagbevægelse" er her synonymt med DsF og dennes ledelse. Den danske fagbevægelse havde omkring 600.000 medlemmer i årene efter krigen og var således en stor bevægelse med mange forgreninger. Den rakte fra tillidsmanden og den lokale faglige klub "på gulvet" og op til diverse forbundsledelser.

De var igen samlet i DsF, som talte på alles vegne. Men det betød ikke at alle nødvendigvis var enige med DsF's ledelse. Mange modsætninger mellem gulvet og formandskrivebordene, hovedstad og provins, faglært og ufaglært arbejder og forskellige fag og traditioner, gjorde naturligvis at der langt fra var tale om en monolitisk bevægelse. Alligevel var det en enhedsbevægelse i og med at der ikke for alvor eksisterede faglige parallelstrukturer der konkurrerede med DsF. De kristelige fagforeninger var små og marginaliserede og kommunisternes forsøg i perioden 1928-34 på at udfordre DsF-toppen med oprettelsen af oppositionelle, revolutionært funderede fagforbund var mislykket og indstillet. Nu kæmpede kommunisterne i stedet inde i bevægelsen.

Der er ikke forsket synderligt i emnet før. Arbejderbevægelsens egen historieskrivning er ikke til megen hjælp. Socialdemokraternes fremstilling af sin historie, *En bygning vi rejser*, indeholder intet om dette aspekt af arbejderbevægelsens historie. *Fremad og atter fremad*, LO's egen historieskrivning, bruger kun lidt spaltepads på at omtale begivenhederne. Mere overraskende er det måske at historikere der i 1960'erne og 70'erne var inspireret af det marxistiske tankegods, og af den samtidige, revisionistiske historiestrømning på de amerikanske universiteter, tilsyneladende ikke har interesseret sig meget for emnet. Det kan imidlertid skyldes at nogle af kilderne til historien først er blevet frigivet senere.

Bevæger vi os til udlandet er situationen anderledes. Her har kampen om den vesteuropæiske arbejderbevægelses hjerte, i konteksten af Den Kolde Krig, været genstand for adskillige grundige historiske studier. Anthony Carews *Labour under the Marshall Plan*.

Eiler Jensen, De samvirkende Fagforbunds stærke formand i perioden 1943-1967, var en god ven af den amerikanske ambassade i København, der karakteriserede ham som "tilhørende højrefløjen i arbejderbevægelsen". (Foto: Arbejdermuseet & ABA)

The Politics of productivity and the marketing of management science, fra 1987, med fokus på England, er et vigtigt værk som suppleres af adskillige nyere artikler fra hans hånd.⁴ En anden er Federico Romeros *The United States & the European Trade Union Movement, 1944-1951*, hvis hovedfokus er på Italien.

Det tætteste vi kommer på emnet, både når det gælder indhold og breddegrader, er den svenske historiker Klaus Misgelds artikel *Facklig alliancefrihed? Landsorganisationen i Sverige och fackföreningsinternationalen i början av det kalla kriget*, som denne fremstilling står i stor gæld til.⁵ Desuden har etnolog og museumsinspektør Niels Jul Nielsens berørt emnet kort i sin bog *Mellem storpolitik og værkstedsgulv. Den danske arbejder – før, under og efter Den kolde krig*.⁶ Det samme gælder Vibeke Sørensen i *Denmark's Social Democratic Government and the Marshall Plan, 1947-1980*.⁷

For at realisere mit forsæt har jeg udover at inddrage relevant litteratur, aflagt besøg i en række danske og amerikanske arkiver. Det gælder bl.a. Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (København), George Meany Memorial Archive (Washington), National Archives (Washington) og Hoover Institution Archives (San Fransico). De kilder som jeg benytter består typisk af relevant materiale fra Den amerikanske ambassade i København og fra den danske og amerikanske arbejderbevægelses respektive hovedkvarterer, herunder rapporter, mødereferater, korrespondance og notater. Dertil kommer i samtiden publicerede kilder som f.eks. pjecer, aviser og tidsskrifter. Det er udførligt omtalt i specialet *Marshall-planen og dansk fagbevægelse. Transatlantiske forbindelser i begyndelsen af Den kolde krig, 1945-1956*, som denne artikel bygger på.

AFL, FTUC og den internationale faglige front

Som nævnt glimrede en enkelt landsorganisation fra den industrialiserede verden ved sit fravær da DfV blev dannet. AFL havde eksisteret siden 1886, organiserede især faglærte

arbejdere og var den største amerikanske landsorganisation. Siden sin dannelse havde AFL været udpræget isolationistisk når det gjaldt synet på internationalt fagligt arbejde og temmelig konservativt anlagt. Organisationen arbejdede hverken for samfundsmæssig reform eller revolution, men interesserede sig alene for sine medlemmers snævre økonomiske forhold og arbejdsforhold. På den måde lignede den ikke en mere traditionel europæisk fagbevægelse, men udviklede et *“rent og enkelt fagforeningsvirke”*, af historikere kaldet *“business unionism”*.⁸

AFL konkurrerede med CIO, den anden amerikanske faglige landsorganisation. CIO var blevet dannet i midten af 1930'erne som en konsekvens af utilfredshed med AFL. Den voksede hurtigt idet den var mere åben over for ufaglærte arbejdere (inklusive sorte amerikanere) og især organiserede arbejdere i de store industrier. CIO var også en mere kampvillig og radikal organisation end AFL. Ved sin dannelse havde CIO haft akut behov for faglige organisatorer, hvilket førte til at en række kommunistiske af slagsen blev indlemmet i organisationen. Derfor var CIO heller ikke udpræget anti-kommunistisk som det var tilfælde med AFL.⁹

Netop samarbejde med kommunister var det springende punkt når det gjaldt opslutningen bag DfV. Hvor CIO var med til at stifte den faglige internationale, afviste det stærkt patriotiske og antikommunistiske AFL ethvert samarbejde med kommunister. Selv ikke erfaringerne med verdenskrigen havde ændret AFL-ledelsens syn på spørgsmålet, ja i slutningen af krigen havde AFL endda distanceret sig fra Roosevelt-administrationens politik over for USSR. AFL anså landet for en truende totalitær magt som man under ingen omstændigheder kunne samarbejde med.¹⁰ Ergo afslog AFL at involvere sig med det nye faglige verdensforbund. Ja, faktisk pønsede lederne af AFL på at undergrave og splitte den nyvundne faglige enhed og fik, som vi skal se, efterhånden held med deres forehavende. I løbet af nogle få år blev det således i hovedtrækkene AFL's internationale linie der trium-

ferede over CIO's i den amerikanske arbejderbevægelse. Det er også grunden til at jeg i det følgende skal forfølge AFL-sporet og med nogle enkelte undtagelser se bort fra CIO's virke.

Allerede i 1944 havde AFL's ledere dannet FTUC (The Free Trade Union Committee). Verdenskrigen betød at AFL smed sin isolationisme overbord og engagerede sig i amerikansk krigsførelse. Først og fremmest ved at organisationen var med til at sikre ro og orden på arbejdsmarkedet således at den amerikanske industri kunne øge sin produktivitet og spytte de nødvendige fly, skibe og våben ud til kampen mod akse-magterne. I slutningen af krigen, da Hitler-Tysklands nederlag var evident og kun et spørgsmål om tid, blev opmærksomheden rettet mod spørgsmålet om hvilket Europa der skulle rejse sig af krigens aske. I den forbindelse blev det FTUC's opgave at indsamle information om og yde assistance til opbygningen af *“frie fagforeninger”* i Europa og resten af verden. Frie fagforeninger blev defineret som værende uafhængige af stat og arbejdsgivere.¹¹ Komiteen skulle bekæmpe enhver totalitær indflydelse, men krigens konjunkturer taget i betragtning betød det først og fremmet kommunistisk indflydelse.¹²

Blandt historikere er der forskellige vurderinger af hvor tæt knyttet FTUC var til AFL. Anthony Carew mener at der var tale om en privat organisation der tilhørte en gruppe arbejderledere med tilknytning til AFL, men at den fungerede som en uformel ledelse for AFL's internationale arbejde.¹³ Historikeren Julia Angster mener at FTUC fungerede som en slags *“udenrigspolitisk tænketank”*. Selv om det sidste også er tilfældet, er det i bedste tilfælde ikke en dækkende, og i værste tilfælde en misvisende beskrivelse. FTUC havde nemlig også en operationel side af stor betydning, som inkluderede kontakter og aktiviteter i Østeuropa efter at kontinentet var blevet delt.¹⁴

Min research peger på at FTUC var en integreret del af AFL's struktur. Således fremgår det f.eks. af en rapport om komiteen at dens

virke blev støttet af AFL's generalforsamlinger, at komiteen altid blev ledet "*af den højeste rangerende officer i AFL*" og formelt var en underkomite under AFL's internationale komite.¹⁵ Ikke desto mindre har Carew ret i at komiteen blev drevet på en uformel måde. FTUC var centrum for AFL's aktiviteter i udlandet, men dens virke var i høj grad baseret på personlige relationer og *word-of-mouth*. Således er der med få undtagelser ingen mødeprotokoller at referere.¹⁶

Jay Lovestone var FTUC's formand. Han residerede i New York og Washington, hvori- mod Irving Brown, der ofte beskrives som Lovestones adjutant, ledede komiteens aktiviteter i Europa. Her fór Brown bogstaveligt talt rundt med en lånt skrivemaskine og en hel del dollars for at fremlægge AFL's synspunkter for fagforeningsfolk, politikere og embedsmænd, indsamle informationer og opbygge kontaktnetværk. Det gjaldt om at trænge kommunismen tilbage og knytte lydhyre arbejderledere til sig. Med Ted Morgans ord udgjorde makkerparet Lovestone og Brown intet mindre end et af "*Den Kolde Krigs mest forbløffende private initiativer*."¹⁷

Lovestone og Brown havde begge en radikal fortid. Lovestone, der havde jødisk indvandrerbaggrund fra Litauen, havde sågar været formand for CPUSA (Communist Party of the United States of America) i en kort periode. Inden han i 1928 faldt i unåde og med anklager om at være "*revisionist*" og tilhænger af teorien om "*american exceptionalism*" blev ekskluderet af partiet. Lovestone oprettede derefter en oppositionel fraktion kendt som *The Lovestonites*. Fraktionen betragtede sig som marxister, men anti-stalinister. Efter forgæves forsøg på at genindtræde i CPUSA og adskillige sammenstød med partiet, tilbød Lovestone i sidste ende sin tjeneste til AFL der var involveret i at bekæmpe kommunistisk indflydelse i fagbevægelsen. Her lærte han Irving Brown at kende.¹⁸

Brown var en ekstrem arbejdsom fagforeningsmand. Det amerikanske tidsskrift *Reader's Digest* karakteriserede ham ved en lejlighed som intet mindre end "*et komplet di-*

plomatisk korps og en enmands-OSS."¹⁹ Af to dokumenter der ser ud til at have fungeret som en slags interne FTUC arkiv-filer om ham, fremgår det at han indledte sin fagforeningskarriere i The Machinist Union. Under krigen havde han sæde i The War Production Board i Washington, et regeringsorgan der skulle regulere krigsproduktionen og distributionen af råstoffer. Her modtog han en medalje for sin indsats. Efter et kort intermezzo som den amerikanske regerings repræsentant på arbejderområdet i de af landet administrerede områder i Europa efter krigen, blev han AFL's udsending. Brown talte flere fremmedsprog flydende og havde dermed gode forudsætninger for sit oversøiske arbejde.²⁰

Lovestone og Brown var drevet af en fælles opfattelse som gik ud på at den amerikanske arbejderbevægelse havde et særligt ansvar i efterkrigstidens konfrontation med kommunismen. Den amerikanske bevægelse var kommet styrket ud af krigen, hvor den havde opnået en vis legitimitet og anerkendelse fra statens og arbejdsgivernes side. Den europæiske arbejderbevægelse var derimod svækket. Mange ledere havde under krigen været drevet i eksil, andre var blevet dræbt, og der hvor fagbevægelsen havde fået lov til at eksistere på trods af tysk besættelse, var man blevet pålagt eller havde gjort store indrømmelser. I Danmark havde man opgivet strejkeretten for at blive tålt.

I en række dokumenter omhandlende FTUC, som jeg har fundet spredt over flere arkiver, udvikler Lovestone sit syn på den amerikanske fagbevægelses rolle og mål. Han betragter USA som den vestlige verdens garant. Og da "*selve demokratiet og muligheden for menneskeligt fremskridt overalt i verden*," med Lovestones ord afhænger af amerikansk handling, er det afgørende først at overvinde isolationistiske strømninger i arbejderbevægelsen selv og dernæst blandt snæversynede diplomater i USA. I Lovestones optik udgør AFL intet mindre end "*den eneste kraft i USA der er i stand til at tilbyde det initiativ og den vedholdende støtte der er uundværlig for opfyldelsen af Amerikas opgave i verdens an-*

ligger.” Underforstået er det ikke fra det Det Hvide Hus eller Kongresbygningen, men i fagforeningsregi, at man skal forvente virkeligt lederskab.

Ifølge Lovestone må AFL påtage sig dette lederskab på den internationale fagforeningsarena. De demokratiske fagforbund verden over må stå i direkte forbindelse med AFL for at indhente støtte og rådgivning. Kun den amerikanske arbejderbevægelse kan effektivt lede kampen mod kommunismen fordi europæisk fagbevægelser, som konsekvens af verdenskrigene, mangler “*militans*” og en “*dynamisk holdning*”. En “*aggressiv, frontal kampagne*” er nødvendig, anfører Lovestone, men den må ikke være for negativt ladet. Og det er afgørende at AFL fungerer som en “*fuldstændig uafhængig styrke*” der kan udtrykke kritik af den amerikanske regering og dennes udenrigspolitik, noterer Lovestone.²¹

At Lovestone insisterede på at AFL og FTUC skulle optræde uafhængigt, var naturligvis et forsøg på at undgå at AFL’s anklager mod kommunisterne om at tjene sovjetiske statsinteresser kunne vendes mod forbundet selv således at AFL i europæiske kollegers øjne kom til at fremstå som amerikanske agenter. I det tilfælde ville hele FTUC’s “*frie fagforenings*”-koncept falde til jorden. Derfor lagde AFL altid megen vægt på at demonstrere sin uafhængighed af den amerikanske regering når der var kontakt med udenlandske forbund.²²

Amerikanernes syn på dansk fagbevægelse

Som led i en større Europa-turné kom Brown for første gang på besøg i Danmark i november 1945, på invitation fra DsF. Ved forskellige uformelle arrangementer fik Brown lejlighed til at mødes med DsF’s ledelse. Man diskuterede internationale fagforeningsspørgsmål og indsatsen for nødlidende arbejdere i Europa. Besættelsen af Danmark var ophørt et halvt år forinden, men landet var stadig præget af den sociale armod som krigen havde medført. I sin egen rapport, hvori Brown

sammenfatter forholdene og situationen i landet, anfører han at der i Danmark er “*en meget venligsinde holdning over for Amerika og alt amerikansk*.” Eiler Jensen ytrede ønske om at den amerikanske fagbevægelse offentligt opfordrede USA til at hjælpe Europa på benene økonomisk. Samt at USA hjalp til med at udbrede propaganda om fagforeningsspørgsmål og demokrati som en modvægt til den sovjetiske af slagsen.²³ Således blev der allerede i Irving Browns første kontakt med dansk fagbevægelse anslået de temaer som skulle dominere det transatlantiske forhold i de kommende år, økonomisk genopbygning og kommunistbekæmpelse.

Det skulle vise sig at blive betydningsfulde bånd som Brown og den socialdemokratiske top i DsF fik knyttet. Begge parter var udpræget antikommunistiske, og Brown ankom til landet i en situation hvor styrkeforholdet socialdemokrater og kommunister imellem var forrykket voldsomt i forhold til mellemkrigstiden. I både 1920’erne og 30’erne havde DKP (Danmarks Kommunistiske Parti) fristet en tilværelse som et lille og temmelig ubetydeligt parti i den nationale politik. Selv med 1930’ernes repræsentation i Folketinget (med to mandater) og den samarbejdsvillige folkefrontspolitik, havde partiet ikke formået at sætte sig ud over det forhold at være marginaliseret i dansk politik. Det havde imidlertid ændret sig under krigen.

DKP var kommet ud af besættelsen med stor styrke. Sovjetunionen nød efter sejren over Hitlers Tyskland en enorm prestige verden over, og DKP kunne tilsvarende tage en stor del af æren for modstandskampen i Danmark, hvor partiet var drevet under jorden. Efter befrielsen havde befolkningen bl.a. fremsat en række sociale krav som partiet gjorde sig til talsmand for. Ved valget til folkettinget i oktober 1945 blev DKP stemt ind med 18 mandater (ud af 149), præcis samme antal som SD (Socialdemokratiet) mistede ved samme lejlighed.²⁴ Eiler Jensen oplyser Brown at vælgerflugten fra SD til DKP skyldes at mindst 150.000 arbejdere i industrien for første gang havde stemt kommunistisk. Et

alarmerende budskab. Det var imidlertid hele det politiske spekter i landet der var blevet rykket til venstre, kunne Brown referere.²⁵

SD var særligt påvirket af situationen. Det led under en tillidskrise i befolkningen, som følge af partiets samarbejdslinie under besættelsen hvor arbejderklassens levestandard var faldet, mens godsejere og borgerskab var blevet rigere. I sommeren 1945 havde det ikke længere været muligt at sidde de røster der talte for en sammenlægning af de to arbejderpartier overhørig, men de efterfølgende forhandlinger var brudt sammen. Blot det faktum at SD overhovedet havde indladt sig på dem viste imidlertid hvilket pres der havde været nedefra, i parti og arbejderklasse, for at opnå politisk enhed.²⁶

Enhedsforhandlingerne blev afløst af bitter strid mellem de to arbejderpartier. Da de borgerlige vandt valget i Danmark i oktober 1945, og SD og DKP var uden regeringsindflydelse de næste to år, kom konflikten mellem de to parter i vid udstrækning til at foregå i fagbevægelsen. Og selvom det *parlamentariske* styrkeforhold mellem de to partier fra før besættelsen blev genoprettet i de følgende år, var situationen anderledes når det angik det *faglige* styrkeforhold. SD sad ganske vist tungt på kontrollen med DsF og flertallet af fagforbundene, men DKP var generelt stærkere repræsenteret og nød større opbakning end i den resterende del af samfundet.²⁷ Derfor fortsatte kampen i fagbevægelsen. Den foregik så at sige fra klub til klub, fra generalforsamling til generalforsamling og inkluderede alt lige fra fraktionskampe til bestyrelseskup, propagandakampagner og efterretningsslignende aktiviteter. Foruden det historiske nag mellem partierne, havde de også næsten en identisk medlems- og vælgergruppe at slå om.²⁸

Et nyt element fjøede sig imidlertid til den gammelkendte strid der havde stået på siden DKP's dannelse i 1920. Den kom efterhånden til at udspille sig i konteksten af Den Kolde Krig. Om end de nationale modsætninger mellem de to arbejderpartier altid havde haft et tydeligt internationalt islæt, ikke mindst pga. DKP's tidligere status som sektion i KO-

MINTERN (Kommunistisk Internationale), blev de efterhånden indlejret i en koldkrigslogik hvor partierne var bundet op på et tilhørsforhold til hver sin supermagt, henholdsvis USA og USSR.

I amerikanske regeringskredse accepterede man indledningsvis at kommunisterne var repræsenteret i efterkrigstidens nye regeringer i Europa, og tilsyneladende var de kommunistiske partier slået ind på en mere moderat linie og nød større uafhængighed af Moskva end tidligere (KOMINTERN var blevet nedlagt under krigen). Men med de øgede spændinger mellem USA og USSR stiller Washington krav om at der ingen kommunistisk regeringsdeltagelse er i de lande der skal modtage Marshall-hjælp.²⁹

Allerede i 1946 havde holdningen i det amerikanske udenrigsministerium været at Danmark sammen med Norge og Sverige udgjorde det stærkeste socialdemokratiske "*bolværk*" mod kommunistisk indflydelse på det europæiske kontinent og i et dokument bemærket: "*Det er i vores interesse at dette fortsætter med at være tilfældet.*"³⁰ De amerikanske anstrengelser, og det gjaldt både i regerings- og fagforeningsregi, koncentreredes i høj grad om at influere og vinde det segment som man kaldte *the Non-Communist Left* (den ikke-kommunistiske venstrefløj). På trods af, eller netop fordi, at SD var et arbejderparti var det en naturlig allieret for USA – så længe partiet ikke var for radikalt. De borgerlige støttede allerede USA i dets konflikt med USSR, og desuden var det SD der førte den konkrete kamp mod kommunisterne på arbejdspladserne og i klub- og fagforeningsbestyrelserne.

Ved at følge rapporteringen mellem det amerikanske udenrigsministerium og dets ambassade i København, kan man danne sig et indtryk af hvorledes amerikanske myndigheder betragtede dansk fagbevægelse. Man fulgte nøje med i udviklingen. I 1945 rapporterede man at DKP havde en solid base i fagbevægelsen og dominerede nogle få nationale fagforeninger. Ligeledes at partiet var velfinansieret. Men man noterer sig med tilfreds-

hed at SD i Danmark “er mere åbenlyst fjendtlig indstillet [over for kommunisterne] end i de fleste andre europæiske lande.”³¹ Fagbevægelsens ledelse bedømte amerikanerne som “i sit væsen konservativ.”³² Eiler Jensen karakteriserede man som “en af de dygtigste fagforeningsledere i de skandinaviske lande”, “en konservativ og klog tænker” og “tilhørende højrefløjen i arbejderbevægelsen”.³³ Kontakten mellem Eiler Jensen og amerikanerne udviklede sig i det hele taget til at blive meget tæt de efterfølgende år. Han blev bl.a. omtalt som “en af nøglepersonerne i hele det skandinaviske område”, og både han og Einar Nielsen, næstformand i DsF, havde ofte samtaler med ambassaden.³⁴

En af de personer som Jensen mødtes med i de første efterkrigsår var Walter Galenson der var udstationeret som *Labor Attache* ved den amerikanske ambassade. Her var Galenson bl.a. ansvarlig for kontakten til dansk fagbevægelse som han erindrer som værende meget moderat.³⁵ *Labor attache*-programmet, der blev kraftigt udvidet med Marshall-planen, eksemplificerede den tætte forbindelse mellem den amerikanske stat og arbejderbevægelsen når det gjaldt udenrigspolitikken. Attache’erne var ofte rekrutteret i amerikansk fagbevægelse, men i visse tilfælde repræsenterede de ikke kun myndigheder, men også selv samme fagbevægelse. Irving Brown var ofte med til deres koordinationsmøder.³⁶

Der var dog ofte knas mellem myndigheder og bevægelse. I de første efterkrigsår betragtede FTUC de amerikanske myndigheder og efterretningstjenesters holdning til kommunismen med en stor portion skepsis, en holdning der aldrig helt fortog sig. Baggrunden herfor var den krig mod og udrensning af kommunister som AFL havde gennemført i tilknyttede forbund i løbet af 1920’erne og 30’erne.³⁷ Man betragtede simpelthen OSS (Office of Strategic Services) og senere CIA (Central Intelligence Service) som en flok efternølere i den antikommunistiske kamp, og sig selv som eksperterne på området. Indtil 1948 havde AFL selv rejst midlerne til FTUC’s arbejde i Europa, men Browns mange aktiviteter, som

inkluderede at hyre lokale gangstere til at knuse strejker og sabotageforsøg mod amerikansk Marshall-hjælp i den sydfranske havneby Marseille, drænedede kassen.³⁸

Herefter indledte FTUC et samarbejde med CIA der kom til at finansiere en god del af virksomheden.³⁹ Samtidig nærrede parterne dyb mistro til hinanden. For i efterrettingsorganisationen var der dem der mente at fagbevægelsen spillede en for prominent rolle i kampen mod kommunismen. De følgende år forsøgte Lovestone at unddrage sig CIA’s regnskabskontrol, og omtalte i det hele taget CIA som “the fizz kids”, en form for letvægtere i den anti-kommunistiske kamp. I fællesskab med Brown besluttede han ikke at lade afgørende information gå videre til CIA. CIA svarede igen med at forsinke den finansielle støtte.⁴⁰

Forholdet bevægelse og stat imellem var altså langt fra så entydigt som nogen måske kunne forledes til at tro. AFL og FTUC kunne ikke gøre krav på at være helt uafhængige aktører, sådan som de hævdede at være det over for den internationale fagbevægelse. Men de var heller ikke at betragte som rene marionetter. AFL’s udlandsarbejde i FTUC-regi befandt sig i en gråzone midt imellem. Og med sin afvisning af DfV og sin ambition om at bekæmpe organisationen, havde AFL ikke blot valgt side i Den Kolde Krig, men faktisk foregrebet den. Først med præsident Trumans tale den 12. marts 1947, hvori han formulerede sin ambition om at inddæmme kommunismen, og senere lanceringen af Marshall-planen, konvergerede den amerikanske fagbevægelses og stats udenrigspolitik i større udstrækning. Der opstod hvad en historiker har kaldt et *Cold War consensus* mellem stat og bevægelse.⁴¹

Kampen om den internationale fagbevægelse

Da DfV var blevet dannet, havde det amerikanske udenrigsministerium med visse undtagelser ikke været fjendtligt stemt over for organisationen, men ministeriets utilfredshed

med DfV steg i 1946-47. Skæringspunktet kom da idéen om Marshall-planen blev lanceret i sommeren 1947 og blev modtaget negativt af DfV. Fra da af blev de amerikanske ambassader instrueret i at DfV udgjorde en forhindring for amerikanske udenrigspolitiske mål og et instrument for USSR.⁴² Marshall-planen blev nu omdrejningspunktet for AFL-ledernes forsøg på at splitte forbundet, bakket op af den amerikanske regering.

Etableringen af DfV var ikke sket uden problemer. Målet med forbundet var ikke klart og modsætningerne mellem socialdemokrater og kommunister, og mellem tilhængere og modstandere af koloni-systemet, lurede i baggrunden. Der var også forskellige syn på organisatoriske spørgsmål. Fra sovjetisk side tilstræbte man en høj grad af centralisme og disciplin. Store uoverensstemmelser i DfV blev i første omgang undgået, men i 1947 blussede uenighederne op. Britiske TUC havde ved dannelsen af verdensforbundet, i et forsøg på at holde sammen på foretæget og undgå sovjetisk dominans, gjort en stor sag ud af at undgå at DfV's virke blev politiseret. DfV skulle holde sig strengt til faglig virksomhed.⁴³ Den holdning bakkede man op om fra dansk side.⁴⁴

Da den amerikanske regering fremlagde sit tilbud om Marshall-hjælp blev det imidlertid vanskeligt at bibeholde den position. Selvom amerikanere og briter fremhævede at det alene var en økonomisk plan, var det oplagt at Marshall-hjælpen havde vidtrækkende politiske og sikkerhedsmæssige implikationer.⁴⁵ Det slog russerne på. AUCCTU fremhævede at Marshall-planen ville sætte modtagerlandenes nationale suverænitet og uafhængighed over styr og gøre USA til herre over deres økonomi. Af samme grund afslog AUCCTU at ville deltage i programmet og angreb det for at føre til Europas opdeling. Den russiske fagbevægelses repræsentanter fremhævede at det var op til hvert enkelt forbund at tage stilling til hjælpeprogrammet, men at det ikke var et DfV-anliggende i og med at planen var et regerings-/statsanliggende. Alligevel accepterede man fra russisk side at diskutere Marshall-

planen, men foreslog at det skulle ske i DfV's ledelse (hvor kommunisterne havde flertal). Man advarede samtidig om at planen ikke måtte bruges til at splitte den faglige internationale.⁴⁶

I DfV's kulisser virkede AFL. AFL bekendtgjorde at man ønskede at der skulle afholdes en international faglig konference om Marshall-planen. I december måned 1947 tilsluttede TUC sig Marshall-planen og kort tid derefter truede det i DfV-regi med at indkalde til et internationalt møde om hjælpeprogrammet. Hermed begyndte de amerikanske og britiske bestræbelser at løbe sammen, men AFL var utålmodige og ønskede et brud med verdensforbundet.⁴⁷

Både den amerikanske og britiske regering viede spørgsmålet stor opmærksomhed. Trods visse taktisk forbehold hos sidstnævnte udviste ministerier i begge lande stor iver for at overtale kritiske elementer i henholdsvis CIO og TUC om det nødvendige i bruddet med DfV.⁴⁸ I februar mødes Brown med TUC, og her finder amerikanere og briter sandsynligvis fælles fodslag. I hvert fald kan Brown bagefter konstatere at verdensforbundets dage "*som en enhedsorganisation er talte,*" og at der må skabes en ny international faglig organisation baseret på de internationale fagsekretariater.⁴⁹

Dansk fagbevægelse og bruddet med DfV

I DsF havde man indledningsvist hilst etableringen af DfV velkommen. På det møde med de nordiske landsorganisationer den 15. juli som jeg har refereret, sluttede man op om en fælles udtalelse. Heri lød det:

"Stærke og veldisciplinerede Arbejderorganisationer, forenede i en handlekraftig, international Sammenslutning, vilde have været i Stand til at hindre Hitlerismens fremvækst til Magt og Indflydelse. De kunne have hindret Krigen... Indsigten herom bør udgøre Grund nok for Fagbevægelsen til i Fremtiden at undgaa Splittelser og indbyrdes Strid.... Internationalt Samarbejde

mellem Verdens Arbejdere er en Forudsætning for Betyrgelse af Verdensfreden.”

Det var bemærkelsesværdigt at man mente at en faglig internationale ligefrem kunne forhindre en ny verdenskrig. Uofficielt var man dog mere tilbageholdende. Eiler Jensen kunne således d. 5.-6. januar 1946 overfor sine kolleger i SAMAK (den Nordiske Samarbejdskomité) – et halvårligt sammentræde af repræsentanter fra de socialdemokratiske partier og landsorganisationer i Norden – rapportere at den nye verdensorganisation var et “*fait accompli*”, men tilføjede: “*Saalænge Briterne kan være med, kan vi ogsaa...*”⁵⁰

Eiler Jensen var blevet valgt som de nordiske landsorganisationers repræsentant i DfV's Eksekutivkomite. Personligt mente Jensen at forudsætningen for et fortsat velfungerende samarbejde i DfV var at stormagterne kom godt overens.⁵¹ Det var måske nok en realistisk holdning, men den vendte den citerede udtalelse om DfV som et værn mod en ny verdenskrig på hovedet: I Jensens opfattelse var det fraværet af spændinger og krig der var forudsætningen for verdensforbundet, ikke omvendt.

Et tilbagevendende stridsspørgsmål i DfV var faginternationalens organisatoriske bestemmelser. Konflikten handlede om de tilknyttede landsorganisationers selvbestemmelse og uafhængighed. På de skandinaviske landsorganisationers vegne fremførte Eiler Jensen behovet for udbredt autonomi. I DfV endte det med et kompromis hvor medlemmerne ikke var forpligtede til at udføre beslutninger, men i så fald inden for 3 måneder skulle aflægge rapport herom.⁵²

Et andet spørgsmål var hvorledes man skulle tilknytte de internationale fagsekretariater, 25 internationale sammenslutninger af fagforeninger med branche-identitet. De havde hidtil fungeret selvstændigt og uden russisk medlemskab. Da der ikke kunne opnås enighed om hvorledes de skulle inkorporeres i og underlægges DfV, udsatte man en afgørelse af spørgsmålet. Fra skandinavisk side, på nær Island hvor kommunisterne dominerede, var

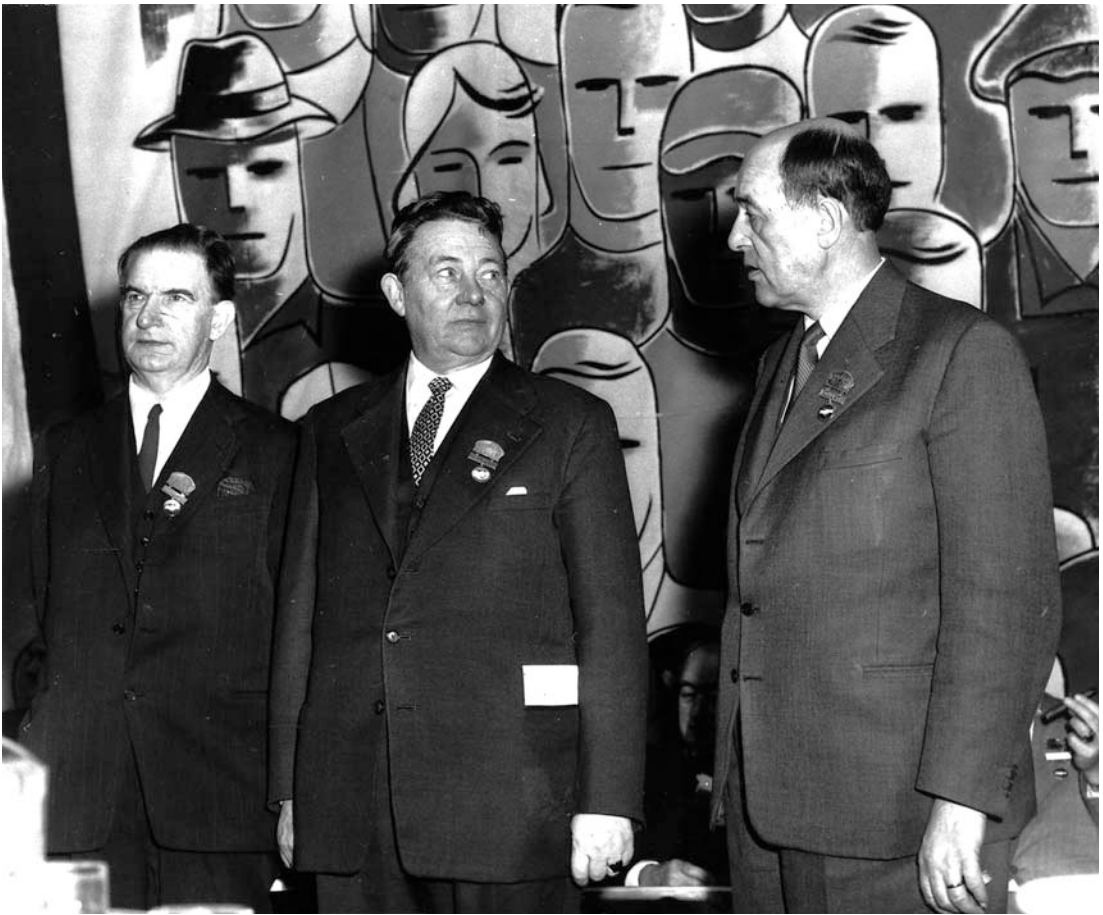
man meget tilfreds med at fagsekretariaterne havde opnået “*en betydelig virkefrihed.*”⁵³

Konflikten blussede med jævne mellemrum op. Netop hjemvendt i juli 1946 fra et møde i DfV's eksekutivkomite i Moskva, kunne Eiler Jensen til et SAMAK-møde rapportere at man fra russisk side ikke ønskede at give indrømmelser til fagsekretariaterne. Jensen mente at man skulle arbejde for at de blev en del af DfV, så længe de “*stadig bevarede en vis Selvstændighed.*”⁵⁴ På et fagligt møde i Oslo i januar 1947 kunne Eiler Jensen rapportere at striden var blevet mere konkret idet de internationale fagsekretariaters hovedkvarters beliggenhed, deres finansielle stilling og valg af ledelse nu skulle afgøres.⁵⁵ Der var uenighed blandt skandinaverne, men Eiler Jensen skar igennem:

“Vi skal ikke have noen illusjoner. Denn nye faginternasjonale bliver større men ikke sterkere enn den gamle... Den faglige internasjonale er helt avhengig av om FN bliver en suksess eller ikke. Det er sterke motsetninger tilstede innenfor Faginternasjonen.”⁵⁶

Hermed gentog Jensen synspunktet om at fred og samarbejde mellem staterne var en forudsætning for fred og enhed i internationalen. Særligt svenskerne bakkede op om synspunktet. Hermed opgav man tanken om at arbejderne internationale solidaritet skulle forhindre konflikt mellem stormagterne. Nu gjaldt det om at vælge side hvis en stormagtskonflikt brød ud. Og det blev tilfældet med lanceringen af Truman-doktrinen og Marshall-planen.

I august 1947 afholder metalarbejdernes internationale fagsekretariat kongres i København. I ledelsen af metalforbundene, inklusiv i den danske, er der utilfredshed med at DfV netop har besluttet at de internationale fagsekretariater skal slås sammen i 15 fagdepartementer med hovedsæde i samme by som DfV.⁵⁷ Irving Brown er amerikansk delegeret. Fra AFL's side har man lige fra DfV's dannelses anvendt spørgsmålet om fagsekretariaterne til at angribe internationalen. Brown holder

Eiler Jensen besluttede sig allerede i begyndelsen af 1948, inden Marshall-planens vedtagelse, for at dansk fagbevægelse måtte bryde med Det faglige Verdensforbund, efterkrigstidens storstilede forsøg på at forene verdens arbejdere på tværs af ideologiske og nationale skel. (Foto: Arbejdermuseet & ABA. Foto: United Press Photos)

en, også i faglig sammenhæng, meget lang tale som han bruger på en længere rosende fremstilling af forholdene i USA, lige fra løn- og arbejdsforhold, til beskæftigelse. Særligt fremhæver han den amerikanske økonomi og at den bør komme Europa til gavn i form af hjælp. Til slut appellerer han til at fagbevægelsen i Europa indkalder til en konference om Marshall-planen og fremhæver at der er behov for en helt ny international faglig organisation. Browns tale giver genlyd i fagforeningsverdenen og bliver i de kommende måneder genstand for kommunistiske angreb.⁵⁸

AFL iværksætter en offensiv. I de to første måneder af 1948 mødes Brown med repræsentanter for hele 14 landsorganisationer, inklusiv den danske. Koordineringen af mødet havde været i gang siden november måned året før, hvor Brown havde skrevet til Eiler Jensen: "Jeg føler at tiden snart er inde til handling i forsvar for den frie, internationale fagforeningsbevægelse af alle os der deler fælles overbevisninger og mål," og tilføjet at han håbede at de snart kunne mødes. Brown ønskede at få skandinaverne til at være medindkalder til konferencen om Marshall-planen.⁵⁹

Brown mødes også i samme periode med formanden for det norske socialdemokrati, Haakon Lie. Sidstnævnte har opfordret Eiler Jensen til at samle lederne af de nordiske landsorganisationer for at de skal tilslutte sig planerne, og har forsikret Brown om opbakning. Sammen med Benelux-landenes landsorganisationer vil skandinaverne kunne få briterne til at følge trop, mener Lie. Den 28. december meddeler Brown Lie at Eiler Jensen er parat til at mødes. Eiler Jensen har i mellemtiden svaret at det er muligt at have en *“fuldstændig uofficiel samtale”* med deltagelse af de nordiske kolleger.⁶⁰

Mødet finder sted den d. 5. januar 1948 i København, sammen med repræsentanter fra landsorganisationerne i Sverige og Norge. Brown kan bagefter rapportere til Lovestone, *“uden for referat”*, at skandinaverne er imødekommende over for forslaget om Marshall-hjælp, men at de ikke mener at en konference kan finde sted uden briterne. Brown foreslår at man fra skandinavisk side skal lægge pres på briterne, og Eiler Jensen lover i en privat samtale med Brown at han vil gøre *“alt der står i hans magt”* for at overtale sine skandinaviske kolleger.⁶¹

Harve Eiler Jensen overhovedet nogle håb tilbage på vegne af DfV, opgav han dem definitivt i starten af februar måned 1948 hvor det ikke viste sig muligt at få spørgsmålet om Marshall-planen på dagsordenen i DfV's eksekutivkomité. Af et referat af et SAMAK-møde kort tid derefter, fremgår det at Jensen var frustreret. Han ønskede en åben debat i verdensforbundet fordi en splittelse, efter hans mening, alligevel var uundgåelig. Derfor burde den forceres i stedet for at trækkes i langdrag.⁶² Medvirkende hertil var måske at Jensen i mellemtiden var blevet briefet af amerikansk ambassadepersonale, samt fra den amerikanske arbejderbevægelses side, om at man fra russisk side ville lægge op til at køre en ren *“Kominform-linie”* i DfV.⁶³ Men det kan også have været et resultat af hans konstatering af at modstanderne af Marshall-planen havde flertal i DfV's ledelse.⁶⁴ Til gengæld må man udelukke at det var to vigtige

begivenheder, henholdsvis nationalt og internationalt, der fik overbevist ham. Senere i februar måned tog kommunisterne magten i Tjekkoslovakiet hvor der hidtil havde været forsøgt et regeringssamarbejde kommunister og ikke-kommunister imellem. Og i marts-april måned, under den såkaldte anden påskekrise, var der rygter om at en sovjetisk invasion af Danmark ville føre til det samme resultat.⁶⁵ Hermed blev Den Kolde Krig uhyre manifest herhjemme, og skærpede også fronterne i fagligt regi, men det fandt alt sammen sted efter at Eiler Jensen definitivt havde afskrevet DfV.

De skandinaviske forbund beslutter sig i sidste ende for at takke ja til deltagelse i den faglige konference om Marshall-planen. Dermed opgiver DsF definitivt positionen fra sommeren 1945, hvor man havde været med til at erklære at en ny, stærk faglig verdensorganisation ville kunne afværge en verdenskrig. På konferencen som finder sted i London offentliggør DsF sin støtte til Marshall-planen og tager dernæst formel kontakt til den danske regering for at medvirke til at implementere den i Danmark. Dansk fagbevægelse havde dermed bekendt kulør og var nu en medspiller i hjælpeprogrammet.

Med de positivt indstillede landsorganisations sololøb i forhold til Marshall-planen eskaleres begivenhederne. I Frankrig og Italien, hvor de dominerende landsorganisationer fastholder deres tilknytning til DfV, bliver der oprettet eller styrket konkurrerende landsorganisationer. DfV er de facto blevet splittet, men formelt sker det først i efteråret 1948. Eiler Jensen og DsF forsøger til det sidste at undgå at kunne anklages for undergravende virksomhed, og først i maj 1949 melder DsF sig officielt ud af DfV. På DsF's kongres fremhæver Jensen at man fra dansk side trækker sig fra organisationen fordi den er blevet splittet og hermed ikke længere udgør et verdensforbund. Dertil lægger han at organisationen aldrig kom til at spille den rolle man havde håbet på (en faglig, ikke politisk rolle) og at det ikke havde været muligt at integrere de internationale fagsekretariater. I Arbejderen af-

skrives DfV som “*en politisk organisation under kommunistisk ledelse.*”⁶⁶

Konklusion

Med splittelsen af DfV bliver der sat en definitiv stopper for håbet – nogle vil måske sige illusionen – om at skabe et verdensforbund af arbejdere i alle lande. DsF’s udtræden af organisationen falder næsten parallelt med indgåelsen af Atlantpagten, med Danmark som medunderskriver. Både stat og fagbevægelse er således godt i gang med at etablere sig som en fast bestanddel af den vestlige alliance i Den Kolde Krig. I statens tilfælde er det en opgivelse af tidligere tiders neutralitetspolitik og efterkrigstidens forsøg på at få etableret en nordisk forsvarsalliance. Og i fagbevægelsesregi er det et brud med den kurs man var slået ind på efter Anden Verdenskrig.

I stedet deltager DsF i november/december 1949 i stiftelsen af en ny international faglig organisation, International Confederation of Trade Unions (ICFTU), hvor AFL sammen med britiske TUC spiller en hovedrolle. ICFTU bliver i en vis udstrækning et koldkrigsinstrument ligesom det decimerede DfV, blot med modsat fortegn. Den internationale arbejderbevægelse formåede således ikke at styre uden om den internationale konflikt, men var på ny blevet fanget i et stormagtsspil.

USA’s lancering af Marshall-hjælpen i 1948 var både båret af altruisme og egeninteresse. Man bidrog til at hjælpe et krigsramt og nødstedt kontinent med at komme på fode igen, samtidig med at landet opbyggede et transatlantisk samfund og hvor USA selv, qua sin nye stormagtsstatus, nød fordel af den friere handel og indbyrdes afhængighed på det politiske og militære plan. AFL var båret af samme dobbelttydige motiver da det efter krigen smed resterne af sin isolationisme over bord og for første gang i organisationens historie for alvor engagerede sig internationalt. Med sin konsekvente og hårdnakkede anti-kommunisme indvarslede AFL’s og FTUC’s ageren i den internationale fagbevægelse Den Kolde Krig. Med Truman-doktrinen og Mar-

shall-planen løb den amerikanske regerings og arbejderbevægelses udenrigspolitiske målsætninger i vid udstrækning sammen. Det komplekse sammenspil mellem myndigheder og regering, som også involverede konflikt, førte til at et arbejderdiplomatisk fremstød for at vinde den vesteuropæiske fagbevægelse kom til at ledsage Marshall-planen og var med til at splitte DfV, der dog allerede led under alvorlige interne modsætninger og konflikter.

I Danmark var kommunismen ikke en lige så stor trussel som andre steder på kontinentet, men DKP’s styrkelse under besættelsen udfordrede det overordnede socialdemokratiske hegemoni efter befrielsen. Amerikanerne og den socialdemokratiske orienterede fagbevægelse fandt sammen i et grundlæggende interessesfællesskab. Det bestod i dels at bekæmpe den lokale kommunistiske trussel, dels i at anlægge en moderniseringsstrategi for den danske industri som skulle komme til udfoldelse de følgende år.

Konflikten i DfV om holdningen til Marshall-planen viste at DsF-toppen hurtigt vejede vestligt sammenhold og nationale økonomiske interesser tungere end den internationale faglige solidaritet. Marshall-planen var dog næppe årsagen til splittelsen af DfV, men fungerede snarere som en anledning. Planen blev en katalysator for de gamle modsætninger mellem socialdemokrater og kommunister i arbejderbevægelsen, nu tilsat den internationalisering af konflikten som modsætningsforholdet blev tilført under Den Kolde Krig. Forsøget på at samle DKP og SD efter Anden Verdenskrig havde hurtigt lidt skibbrud og magtkampen om fagbevægelsen rasede. Brown behøvede således ikke at bruge mange kræfter på at overtale Jensen og Co. til et brud med DfV.

Den internationale kontekst spillede naturligvis også ind. Råderummet for en selvstændig ageren blev stadigt mindre. Europa var ved at spalte sig i et Øst og et Vest. Opgivelsen af en nordisk forsvarsunion talte sit tydelige sprog. Det blev vanskeligere at påberåbe sig en neutral eller “tredje” position mellem de to supermagter USA og USSR.

Dertil kom at man i DsF vægtede uafhængigheden i forholdet til internationalen højt. DfV's forsøg på en centralistisk løsning af problemet med de internationale fagsekretariater faldt således ikke i god jord i DsF som, bortset fra sit nære bånd til SD, var vant til udbredt autonomi. De få reservationer DsF-ledelsen udtrykte når det angik splittelsen af DfV var alene af taktisk karakter, således at organisationen kunne undgå at blive skydeskive for kommunistiske anklager om undergravende virksomhed, likvidationisme og halehængspolitik i forhold til amerikanere og briter.

I bakspejlet kan DfV's skæbne synes uundgåelig, og i det lys trænger et helt andet spørgsmål sig for alvor på: Hvorledes lykkedes det overhovedet at danne og holde sammen på DfV? For at nærme sig svaret herpå bør man nok ikke i lige så høj grad som den eksisterende forskning fokusere på fagbevægelsernes nationalorienterede interesser, men mere dybtgående undersøge de stærke enhedssøgende og internationalistiske strømninger der eksisterede i fagligt regi på baggrund af erfaringen fra 1930'erne og verdenskrigen. Arbejderbevægelsen i Europa havde jo ikke været i stand til at afværge, endsigse bremse, fascismens fremmarch og krigens udbrud. I Danmark stod især Spaniens og Tysklands skæbne stærkt i bevidstheden. Kravet om enhed, fred og fremgang nedefra i arbejderklassen har været massivt, men alligevel ikke nok til at sikre at man ikke på ny blev hvirvlet ud i en ny stormagtskonflikt. Ikke desto mindre kunne et sådant perspektiv i den videre forskning måske fortælle ukendte sider af den danske fagbevægelses historie i perioden.

Noter

1. Jon V. Kofas: U.S. Foreign Policy and the World Federation of Trade Unions, 1944-48, *Diplomatic History*, Vol. 26/1, Winter 2002, s. 24-25.
2. ABA, LO's arkiv, kasse 1059, læg 4, *Protokoll, fört vid konferens med de nordiska ländernas landsorganisationer, hållet i Stockholm den 15 juli 1945*. s. 3.
3. *Arbejderen*, 01.11.45, 41. Årg. Nr. 21, s. 181.
4. Manchester 1987. Se også The American labor movement in Fizzland: The Free Trade Union Committee and the CIA, *Labor History* 39 (1998).
5. *Arbetarhistoria*, Nr. 77-78, Årg. 20, 1-2/1996.
6. København 2004.
7. København 2001
8. Se bl.a. Julia Angster, 'The finest labour network in Europe': American labour and the Cold War, i Laville, Helen & Wilford, Hugh: *The US Government, Citizen Groups and the Cold War. The state-private network*, New York 2006, s. 104; Ronald L. Filippelli, *American Labor and Postwar Italy, 1943-1953. A Study of Cold War Politics* (California, 1989), s. 184.
9. Se bl.a. Regin Schmidt, Antikommunismen i den amerikanske fagbevægelse. American Federation of Labor, antikommunismen og kampen for legitimitet, 1917-47, *Arbejderhistorie* 1999/3, s. 11ff.
10. Federico Romero, *The United States & the European Trade Union Movement, 1944-1951*, North Carolina Press 1992, s. 12.
11. HIA, Lovestone Collection, box 403, f. "AFL, FTUC": *Report on Free Trade Union Committee*; GMMA, Meany Files, box 5, f. 21 "Meetings: 2nd Congress, Milan, 1951": *The Aims of Free Trade Unionism in the Struggle Against the Totalitarian Menace*, 1951.
12. Romero, 1992, s. 14
13. Carew, 1987, s. 63; Carew 1998, s. 2.
14. Angster 2006, s. 102.
15. HIA, Lovestone Collection, box 403, f. "AFL, FTUC": *Report on Free Trade Union Committee*.
16. Eksempler på en af de få af slagsen er GMMA, Irving Brown Files, box 29, f. 5 "Jay Lovestone, 1948 may-dec." *Free Trade Union Committee Meeting – 08.07.48*.
17. Ted Morgan: *A Covert Life. Jay Lovestone: communist, anti-communist and spymaster*, New York 1999, s. 177f.
18. Carew, 1987, s. 63; Ronald Radosh: *American Labor and United States Foreign Policy* (New York, 1969), 308-09.
19. Morgan, 1999, s. 177.
20. GMMA, Lovestone Files, box 12, f. 10 "Irving Brown, 1949", *Irving Brown*; s. st. box 11, f. 9 "Irving Brown", *Irving Joseph Brown*.
21. HIA, Lovestone Collection, box 403, f. "AFL, FTUC", se dokumenterne *Report on Free Trade Union Committee, The Free Trade Union Committee og Role of Free Trade Union Committee*. Dokumenterne er udateret og unavngivne, men formodentlig skrevet af Lovestone i slut-40'erne; se også Regin 1999, s. 1.
22. Angster, 2006, s. 107.
23. NA, RG 59, DF 1945-49, 859.504/11-2145, box 6496, M. B. Davis t. SecState, 21.11.45 og 07.11.45; WHS, AFLR, Series 8a, Files of the Director of

- Research, box 16, f. "Committee on International Labor Relations, 1945": *Denmark*.
24. Nielsen, 2004, s. 122.
25. WHS, AMFLR, Series 8a, Files of the Director of Research, box 16, f. "Committee on International Labor Relations, 1945": *Denmark*.
26. Marianne Rostgård: Efterkrigsopgøret indenfor fagbevægelsen og socialdemokratiets økonomiske politik 1945-50, i *Historievidenskab* 18-19 (1980), s. 105f.
27. *Ibid.*
28. Nielsen, 2004, 132ff.
29. Nielsen 2004, s. 90; Hanne Rasmussen & Mogens Rüdiger, *Danmarks Historie. Tiden efter 1945*, København 1990, s. 76.
30. Citeret i Gerd Lundestad, "Empire" by integration: *The United States and European Integration, 1945-1997*, Oxford 1998, s. 126.
31. NA, RG 59, DF 1945-49, 859.504/12-2745, Walder Galenson to DepState, 15.12.45: *Notes on Danish Labor*.
32. S. st., 859.504/3-2115, box 6496, Monnett B. Davis t. SecState, 21.06.45.
33. S. st., 859.504/8-1345, B. Davis to SecState, 13.08.45: *Transmitting Report of Conversation with head of Danish Trade Union Movement*.
34. Iben Bjørnsson, *Arbejderbevægelsens Informations-Central. Socialdemokratisk antikommunisme under Den Kolde Krig 1944-73*, Konferensafhandling, Saxo Instituttet, Afdeling for historie, 2008, s. 159.
35. Morris Weisz, *An Interview with Walter Galenson*, The Labor Diplomacy Oral History Project, 15.03.92.
36. Romero, 1992, s. 94, 23; Carew 1987, s. 61.
37. Regin, 1999, s. 9.
38. Romero, 1992, s. 181; se også HIA, Lovestone Collection, box 403, f. "AFL, FTUC", *Report on Free Trade Union Committee*.
39. Se især Carew, 1998.
40. *Ibid.*; Angster, 2006, s. 103f.
41. For sidstnævnte begreb, se Ronald Radosh, *American Labor and United States Foreign Policy*, New York, 1969, s. 3.
42. Carew 1987.
43. Carew 1987, s. 30, s. 73ff.
44. Arbejderen, 1. nov. 45, 41. Årg., Nr. 21, s. 182.
45. Se f.eks. Thorsten Borring Olesen & Poul Villlaume, *Dansk Udenrigspolitik historie. I Blokopdelingens tegn, 1945-1972*, København 2005, s. 84.
46. ABA, LO's arkiv, kasse 585, l. 1 "Declaration of Soviet Trade Unions on the Subject of the 'Marshall Plan'", 27.02.48, s. 2, 7.
47. Romero, 1992, s. 103; Carew, 1987, s. 73-75
48. Carew, 1987, s. 75ff; Filippelli, 1989, s. 155f.
49. GMMA, Irving Brown Files, box 29, f. 4 "Jay Lovestone, 1948 jan-apr.". Notatet er dateret 02.48 og ikke underskrevet af Brown, men af indhold og arkivering fremgår det at han er forfatteren.
50. ABA, SD's arkiv nr. 500, kasse 323, læg 1, *Arbejderbevægelsens nordiske Samarbejdskomitées Møde i København 5/6.01.46*, s. 30.
51. Misgeld, 1996, s. 32, 34.
52. ABA, SD's arkiv, kasse 323, læg 2, *Koncentrat af Eiler Jensens Forelæggelse paa Formandsmødet den 24.11.45*, s. 6,7.
53. *Ibid.*
54. ABA, LO's arkiv, k. 1061, l. 1, *Arbejderbevægelsens nordiske Samarbejdskomitées Møde i København 18. og 19. Juli 1946*, s. 19; ABA, SD's arkivnr. 500, kasse 323, læg 3, *Rapport vedr. Den faglige Verdensorganisation's Eksekutiv-komitées møde i Moskva den 22.-27. Juni 1946*, s. 4.
55. S. st.: 2/6, *Delvis beretning fra UN's Møde i Flushing og Lake Success ved New York 23. Oktober til 16.12.46 ang. de Spørgsmål, der særlig interesserer Fagbevægelsen*, s. 9.
56. S. st., læg 2/3, *Den nordiske faglige konferense i Oslo 3/4.01.47*, s. 6f.
57. *Arbejderen*, 01.07.46, 42. Årg., nr. 13., s. 126; ABA, LO-arkiv 1500, k. 584, l. 13, Hans Rasmussen til DsF, 13.01.08; s. st., k. 585, l. 1, *Cirkulære Nr. 28/1947*, s. 4, 18.06.47.; s. st., k. 807, l. 21, *Rapport over den faglige verdensorganisations repræsentantskabsmøde i Prag 09-14.07.47*.
58. HIA, Jay Lovestone, box 234, f. "Irving Brown, 1944-66", Brown t. Lovestone, 14.08.47. Og bilag *Report of I.A.M delegate, Irving Brown, to international Metalworkers Federation Convention*, s. 1,10f.; s. st., box 698, Brown to Lovestone, 17.12.47.
59. Nielsen, 2004, s. 104; ABA, LO's arkiv, k. 584, l. 13, Brown t. Eiler Jensen, 29.11.47; GMMA, Irving Brown Files, box 29, f. 3, Brown t. Lovestone, 28.12.47.
60. HIA, Lovestone Files, box 698, f. "I. Brown", Brown t. Lovestone, 17.12.47; GMMA, Irving Brown Files, box 1, f. 15 "Scandinavia, 1947-1949", Brown t. Lie, 28.12.47; ABA, LO's arkiv, k. 985-87, Jensen t. Brown, 20.12.47.
61. Der er en smule usikkerhed om hvor vidt der også er repræsentanter fra Finland på mødet. GMMA, Irving Brown Files, box 29, f. 4 "Jay Lovestone", Brown t. Lovestone, 08.01.48; s. st., f. 3, Brown t. Lovestone, 28.12.47.
62. ABA, SD's arkiv, k. 333, l. 1, *Protokoll vid den nordiska samarbetskommittéens möte i Stockholm den 7/8.02.48*, s. 9.
63. GMMA, G. Meany Files, box 52, f. 7 "International Labor Committee, AFL, 1945-58", *Report to Executive Council*, s. 2; ABA, LO's arkiv, k. 985-87, Mathew Woll t. Eiler Jensen, 16.01.48.

64. ABA, SD's arkiv, k. 333, læg 1, Protokoll vid den nordiska samarbetskommitténs möte i Stockholm den 7/8.02.48, s. 9.

65. Nielsen, 2004, s. 143f.

66. GMMA, Lovestone Files, box 44, f. 5 "International Trade Union Centers, 1947-1950", "(World federation of trade unions), 05.49; *Arbejdereren*, 01.06.49, 45 Årg., Nu. 11, s. 122.

Forkortelser

ABA	Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv
AUCCTU	The All Union Central Council of Trade Unions, Sovjetunionen
AFL	American Federation of Labor
AFLR	American Federation of Labor Records
CIA	Central Intelligence Service
CIO	Congress of Industrial Organizations, USA
DKP	Danmarks Kommunistiske Parti
DF	Decimal File
DfV	Den faglige Verdensorganisation
CPUSA	Communist Party of the United States of America
DsF	De samvirkende Fagforbund
FTUC	The Free Trade Union Committee
GMMA	George Meany Memorial Archive
HIA	Hoover Institution Archives
ICFTU	International Confederation of Trade Unions
KOMINTERN	Kommunistisk Internationale
NA	National Archives
OSS	Office of Strategic Services
RG	Record Group
SAMAK	Den Nordiske Samarbejdskomité
SD	Socialdemokratiet
SecState	Secretary of State
TUC	The Trades Union Congress, Storbritannien
WHS	Wisconsin Historical Society

Abstract

Dino Knudsen: The Danish Trade Union Movement in the time of the bloc divisio – the Cold War in the international trade union movement, 1945-1949, *Arbejderhistorie* 1/2009, pp. 16-32.

After the Second World War, the Danish trade union movement developed a relationship with a new player in the field of internationally organized labour, the American Federation of Labor. For the Danes it came to full fruition with the American-British initiative to break from the World Federation of Trade Unions – the post-war grand scale attempt to internationally unite trade unions regardless of national and ideological differences – and led to their participation in the formation of the International Confederation of Free Trade Unions. Thus Danish labour took sides in the Cold War and became a part of the Western alliance. This took shape within the context of Danish labour rallying to support the Marshall Plan. The top of the Danish Federation of Trade Unions found common cause not only with the American labour movement, but also with the American state. What brought them together was on the one hand their shared anti-communism and on the other a commitment to a modernization strategy for Danish industry.

Dino Knudsen er cand. mag. i historie og filosofi, redaktør af tidsskriftet *Det Ny Clarté*, d.knudsen70@hotmail.com